

erőszakos („zelóta”) nacionalizmus, olyan közel állt hozzá a más népeknek ártani nem akaró, igazi hazaszereget. Erről tanúskodik egyébként, kimondatlanul is, egész nyilvános működése: minden képességével és teljes erejével nemzetét szolgálta, és küldetése megpecsételéseként a vértanúhalált sem tartotta túl nagy árnak.

1. A „terroristák” fordítás részletes indoklását ld. Márk-kommentárom 659. lábjegyzetének első és 661. lábjegyzetének második bekezdésében, illetve Lukács-kommentárom 806. és 1628. lábjegyzetében.

2. A szóban forgó mondatok kérdésként értelmezésének indoklását ld. Lukács-kommentárom 1517. lábjegyzetében.

LEV TOLSZTOJ

A HAZAFISÁGRÓL (RÉSZLET)

Többször mondtam már, hogy a hazafiság körünknek természetellenes, esztelen, ártalmas érzése, szülő oka ama bajok nagy részének, melyek alatt az emberiség görnyed. Megdönthetetlen és szembeszökő az összefüggés, mely a hazafiság érzése, a népeket megrontó általános fegyverkezés és a gyilkos háborúk között van. Olykor azt felelik érveimre, hogy a hazafiságnak csak egy fajtája, a sovinizmus ártalmas, míg az igazi, jó hazafiság magasztos erkölcsi érzés, melyet csak az esztelenek és gonoszok mernek elítélni. Arról azonban, hogy hol van a hazafiságban az, ami erkölcsös, ami jó, mindannyian mélyen hallgatnak, vagy ha beszélnek, dagályos, hangos frázisokat szórnak szerteszét.

A hazafiság eszméjét az államok tartják fönt, melyeknek ez az eszme létfeltételük. Ezt az eszmét, ezt a má már esztelen és haszontalan eszmét is csak azok hirdetik, akiknek érdekeit biztosítja. Az uralkodó osztályok kezében van a hadsereg, a pénz, az iskola, a vallás, a sajtó. A gyermekek lelkében úgy élesztik a hazafiságot, hogy olyan történeteket mondanak el nekik, melyekben az ő népük a legjobb, a legszebb szerepet játssza. A felnőttekben színjátékokkal, ünnepélyekkel, emlékszobrokkal és a hazafiaskodást hazudó sajtó útján gyűjtják lánggra ezt az ártalmas érzést. Legsikeresebben pedig úgy propagálják a hazafiságot, hogy ellenségeskedést szítanak az idegenekben, miáltal aztán a támadó népben is fölbred az ellenséges indulat.

A kormányoknak, ha élni akarnak, meg kell védelmezniük népüket idegen népek támadása ellen. De nincs olyan nép a világon, amelynek ilyen támadó szándéka volna, mert a népek sohasem támadnak. Támadásra csak a kormányok ingerlik a népeket, amikor kölcsönös gyűlöletet ébresztenek bennük egymás iránt. Mikor aztán lánggra lobban a gyűlölet, s a hazafias érzéseket is sikerült fölébreszteni, akkor minden ékesszólással bizonyítják a kormányok, hogy a haza veszélyben forog, s a hazát meg kell menteni. Meg kell értetni az emberekkel, hogy a hatalom egyetlen támasza, a hazafiság érzése durva, kártékony, szégyenletes és rossz, mindenekfölött pedig erkölcsstelen érzés.

Erkölcstelen, mert minden ember, akiben a hazafiság érzése él, hazája gyermekének, kormánya szolgájának tartja magát, ahelyett hogy a kereszténység tanítása szerint Isten gyermeke vagy értelmi életet élő szabad ember volna. Így aztán lelkiismeretével és eszével ellentétesen cselekszik. Értsétek meg, hogy csak akkor szabadulhattok meg kínjaitoktól, ha a hazafiság elavult eszméjét s a rajta nyugvó szolgásgot megszüntetitek.

(Prigorovo, 1900. május 23.)

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

SEBZETT IDENTITÁS KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Bevezetés

Radnóti ismert verse, a Nem tudhatom, Magyarország iránti szenvedélyes elkötelezettségének gyönyörű kifejeződése. „Annak térkép e táj” – írja, különbséget téve a „független” közegszemlélet és a függő között, utóbbi mellett voksolva, vallva. Az ország, a nyelv kultúrájába beágyazott személyként tekint a hazájára, beleélve magát annak életébe, belőle fogadva és fogalmazva meg saját identitását.

A 20. század második felének teológiájában és társadalomtudományában egyaránt az egyik vezérkifejezés a kontextualitás. Az ú. n. hemeneutika fordulat a gondolat, a kifejezés tartalmát az olvasó, a befogadó oldaláról közelítve, de legalább is annak jellegzetességeit figyelembe véve próbálta megragadni. Így keletkeztek a felszabadítási teológiák, a feminista vagy afekete teológia, amelyek a társadalomról, kultúráról való gondolkodással együtt az Istenről való gondolkodás számára is kiemelt helyet biztosítottak a „locus particularis” számára, annak a konkrét helynek, ahol a reflexió zajlik. Erre a megközelítésre, teológiai hermeneutikára rimel az „Egyház a mai világban” (Gaudium et Spes) kezdetű zsinati konstitúció, amely kezdő mondatában az ember örömeire és reményeire, fájdalmaira és szenvedésére irányítja a hívők és minden jóakarató ember figyelmét.

Az öröm és remény, a gyász és szorongás, mely a mai emberekben, főként a szegényekben és a szorongást szenvedőkben él, Krisztus tanítványainak is öröme és reménye, gyásza és szorongása, és nincs olyan igazán emberi dolog, amely visszhangra nem találna szívükben. (GS 1)

A II. Vatikáni zsinat az egész emberiséget tartotta szem előtt, s ezt követően különböző regionális szinódusokon és más magas szintű egyházi tanácskozásokon egy-egy régió vagy ország sajátos kontextusára koncentrálni fogalmazták tovább sőt ismerték fel új szempontokból a kinyilatkoztatás legfőbb közléseit. Elég utalni a Latin-Amerikai Püspöki Karok Konferenciája által tartott Puebla-i (1968) és Medellin-i (1979) konferenciákra, vagy a németországi egyházmegegyezés közös szinódusára (1970-1975), melyek a zsinat után öt, tíz esztendővel később ülészetek. S amint enyészetté vált az Európát ketté osztó, egyre rozsdásodó vasfüggöny, II. János Pál Európa-szinódust hirdetett (1991), majd az egyes országokban is tartottak nemzeti, s még inkább egyházmegegyezés szinódusokat. E tanácskozások vezérfonalát mindenütt az adott társadalmi és kulturális közeg sajátosságaira való koncentráció jelentette.

Az imént Radnóti utaltam, amikor a semleges térkép és az identitást jelentő táj közötti különbséget próbáltam jelezni. A lírának mintegy műfaji jellegzetessége a mély érzelmek kifejezése, közöttük a fájdalomé is. A tájjal, az országgal, a néppel kapcsolatos költészet ebben a kelet-közép-európai régióban jellegzetesen fájdalmas, különösen a nemzetállamok kialakításának, újralakításának, valamint folyamatos kiszolgáltatottságának és ingatlanságának közegében alkotott énekekben. Ez a költők által megfogalmazott közérzet, önfelfogás a társadalom kutatói számára jelzés értékű, amennyiben az feladatát nem pusztán a társadalmi jelenségek és összefüggések semleges leírásában jelöli ki. A teológiáknak pedig hangsúlyozottan is feladata a térképek figyelembe vételén túlmenően a tájba ágyazott emberi és társadalmi önértelmezéseket, mint teológiát ébresztő-gerjesztő jelentőségeket értékelni és reflektálni.

Már itt szeretném előre bocsájtani azt, amit majd a későbbiekben részletesebben is kifejtek, miszerint a régió társadalmának és politikai közösségeinek önértelmezésében a fájdalom, az elszenvetett történelmi igazságtalanságok és az ezekhez csatlakozó áldozati szerep az egyik legmeghatározóbb vonás. A régió országainak identitása annak sebei révén ragadható meg, mint a feltámadt Krisztus is sebeivel igazolta magát. Ez a metafora lehetőséget kínál a társadalomtudományos és teológiai megközelítések ötvöztetésére, a kettő közötti kölcsönhatás kiaknázására.

Joas kontingencia fogalma

Hans Joas – akinek Glaube als Option c. kötete nemrégiben jelent meg magyar fordításban – társadalom-elméletének egyik legjelentősebb kulcsfogalma a *kontingencia*. A kortárs európai társadalmi és vallási viszonyokat a szekularizáció elméletében kidolgozott értelmezési keret helyett az általa felvetett kontingencia fogalma felől írja le és értelmezi. A következőkben arra a kérdésre keresem a választ, hogy vajon a kelet-közép-európai régió kortárs társadalmi és vallási folyamatainak értelmezése számára milyen haszonnal jár Joas megközelítése. Egy további lépésben pedig kontingencia elmélettel párbeszédben mutatom be saját értelmezési keretemet, amely a régió *sebzett történelmi identitásából* indul ki.

Mielőtt Joas kontingencia fogalmának személyre és társadalomra vonatkozó megközelítéseit vázolnám, a kelet-közép-európai régió „sebzett” jellegéről szeretnék valamit előre bocsájtani. A teológiai és társadalomtudományi megközelítések közötti különbségtétel nem ritkán úgy szerepel a tudományos diskurzusban, mint az elfogult teológia és az elfogulatlan társadalomtudomány szembeállítására.

A tudománytörténetnek abban a korszakában, amikor a teológiát szinte magától értetődő volt az (ellentmondást nem tűrő) egyházi tanítóhivatal szolgálóleányának tekinteni, amellyel szemben a XIX. sz. második felétől egyre inkább megerősödő társadalomtudományok (történettudomány, szociológia és a pszichológia) a tanító hivatal nélküli, ezzel szembeni, valamint a tekintély alapú igazolások helyett a kutatási adatokkal és eredményekkel történő igazolást állították tudományelméletük és módszertani megközelítéseik középpontjába. Ma azonban mind a teológának, mind a társadalomtudományoknak olyan társadalmi közeggel szemben kell elméleteit és megoldásait megfogalmaznia, amely mélyen tragikus és fenyegetett. Akár az Észak-Dél különbséget, akár a globális felmelegedéssel kapcsolatos fenyegetettséget, akár a globális normakritikus alapállást tekintjük, az a kultúra, amelyben gondolkodunk igen messze került a XIX. sz. viszonylataitól, s semmiképpen nem nevezhető többé olyannak, mintha a fennálló problémák mellett mégis létezne valamiféle alapvető igazságosság, túlélési remény, illetve egyetemes etika. Amikor tehát alább majd a sebzett régióról lesz szó, a megközelítő diszciplináknak maguknak együttesen kell érzékenynek lennie a sebekre, együtt kell tudniuk érezni a sebeket viselők fájdalmával, érteniük és alkalmazniuk kell e fájdalom hermeneutikáját. A kontingencia fogalmát az „*esetlegesség elve*” fogalommal adhatjuk vissza magyarul, vagyis nem

pusztán az „esetlegesség” kifejezéssel.¹ Olyan elvről van szó, amely kifejezi, hogy ami megvalósult, az számos lehetőség közül jött létre és előrefelé nyitott arra, hogy a szintén számos további lehetőség közepette alakuljon tovább. Joas filozófiai, szociológiai és teológiai szempontból is releváns más művei voltaképpen a kontingencia elvének értelmezését taglalják, részben az értékek keletkezése, részben az egyéni erkölcsi és hitbéli döntések, részben pedig a jelentős társadalmi változások, mint pl. háború területeire koncentrálva.

Joas számára a társadalmi folyamatokra is elsősorban a kontingencia jellemző, ugyanis voltaképpen nem kényszerek határozzák meg őket, hanem az emberek kreatív és szituatív cselekvése. Szerinte a társadalmi csoportok és egész társadalmak az elvárások, érkelekések, célok, eszközök stb. tekintetében mint az inga lengenek, a rutinizálás és az újítás között. Az emberiség történelmét kontingensnek és szakadozottnak kell felfognunk. Joas ezen a módon az elsődlegesen az individuumra vonatkozó kontingencia elméletét makroszociológiai elemzések számára is alkalmassá teszi, miszerint a társadalmi változásokat a kontingenciára orientáltan kell felfognunk. A nyilvánosság előtt zajló konkrét viták, például a bioetika témáiról, ma nem csupán a racionális diskurzus részeit alkotják, hanem egyben megjelenítik az ember egyetemes elértéktelenedésének 20. sz-i tapasztalatát is, gondoljunk a Gulagra vagy a Holokausztra. Ezek a traumatikus tapasztalatok ugyanakkor hozzájárultak az emberi méltóságba vetett mai hit kialakulásához.

„A nagyfokú esetlegesség megtapasztalása, például a háborús tapasztalat, alkalmat adhat azoknak a történelemképeknek a lebontására, amelyek ártalmatlanítják az esetlegességet; ugyanakkor viszont fokozhatja is az ilyen jellegű történelemképek iránti igényt.”²

A háborúk tehát Joas számára olyan sűrűsödött kontingencia-tapasztalatot is jelentenek, amelyeket nem szabad egyszerűen destruktív tragédiaként felfogni, hanem egyben esélynek is. A háborús helyzetekben a szereplők arra kényszerülnek, hogy az eddigi rutinjaiktól eltérő módon értelmezzék helyzetüket és arra kreatív megoldásokkal próbáljanak reagálni. Nem arról van szó, hogy a háború szörnyűségeit és értelmetlenségét relativizáljuk, hanem arról, hogy a kontingencia felől nézve ne csak ezt lássuk benne, hanem az új értelmezések, döntések és cselekvések lehetőségét is. A háborús helyzetek ugyanis felülírják a hétköznapi gondolkodást és a megszokott személyes és társadalmi viszonyokat átrendezik. Durkheim „kollektív pezsgés” elméletéhez kapcsolódóan Joas is rámutat, hogy a háborús határhelyzetek új belátásokat és új viszonyokat képesek produkálni, melyek a konfliktus lezárultával valamilyen

mértékben részévé válnak az új viszonyoknak. A személyközi változásokhoz hasonlóan, melyek a személyes erőszak élménye következtében állnak be és az önazonosság akár jelentős megváltozásához is vezetnek, a kollektív erőszak eseményei a kollektív identitás módosulásához vezetnek.

Sebzett identitás

Joas kontingencia elméletéhez kapcsolódva kaphatunk néhány érdemi fogódzkodót ahhoz, hogy a kelet-közép-európai régió társadalmi és vallási jelenét árnyaltabban elemezhesük. Elméletében Joas utal a háborúk, genocidok és más kollektív erőszak-tapasztalatok kognitív és cselekvést serkentő jelentőségére. Elsősorban ez az a pont, ahol összekapcsolható a régió társadalmi önértelmezésének talán legmeghatározóbb közös jellegzetessége, a sebzettség azzal, amit Joas a kontingencia alapú politikai és vallási hozzáállásként kidolgozott. Ebben az összefüggésben a háború helyébe Kelet-Közép-Európa vonatkozásában a radikális bevágások – legutóbb az 1990 körüli, rendszerváltásnak nevezett politikai és gazdasági fordulat – helyezhetők, amelyek kontingencia helyzetet idéztek elő a társadalmi cselekvők számára, nem kivéve ezek közül a vallási közösségeket, egyházakat sem.

Az 1990 körüli fordulatot követően az egész kelet-közép-európai régióban a vallási intézmények, egyházak újrapozicionálásának folyamatát is értelmezhetjük a kontingencia elv alapján. Az egyházakat megkísértette, s talán máig kísérti a kommunista korszak előttre nyúló múlt kizárólagosságának tudata. Mintha minden más lehetőség, amit a poszt-blokk és a nyugat-európai társadalmak realitásai kínálnak a nem-megfelelőség homogén kategóriájába kerül. A kommunizmust és a liberalizmust egy levegő vétellel bírálják, vagy ítélik el sokan. A Szovjetunió viszonyrendszerének kényszereit túlságosan is könnyen hozzák párhuzamba az Európai Unió tagországokra vonatkozó kötelezvényeivel és intézkedéseivel. A kontingencia elve alapján azonban ezeket a vélt vagy valós kényszerpályákat a vallási intézményeknek relativizálnia lehet, ami elsősorban akár a múltbéli akár a kortárs kialakult egyházi jelenlétre vonatkozó differenciált szemlélet kötelezettségét jelenti.

A régió történetét és identitását, más európai régióktól egyértelműen megkülönböztethetően a történelmi bevágásokat, a nem-organikus társadalomfejlődés és a nagy birodalmaknak való kiszolgáltatottság jellemzi. Ezeket összefoglaló metaforával sebeknek nevezem. Ezek a történelmi sebek – pontosabban a rájuk való emlékezés és emlékeztetés – hullámzó módon, de visszatérően jelen vannak az adott társadalmak önértelmezésében, a különböző társadalmi csoportok és intézmények identitásában. A sebek jelentik a régió elsődleges identitását, s erre alapozva, ennek szűrőjén

¹ Diós István és Viczián János (szerk.), *Magyar katolikus lexikon* (Budapest: Szt. István Társ, 1993)

² Hans Joas, *A hit választása*, 127

keresztül értelmezhetők a nemzeti és nemzetközi politikai törekvések és más közösségi és intézményi alapállások. Ebből a sebzettségi identitásból (mások inkább az áldozati identitás kifejezését használják) érthetők a kivételeket és kivételezettséget igénylő, sőt követelő hozzáállás a létező demokrácia viszonyrendszerében.

Régió sebei

Már Georg Simmel rámutatott, hogy a földrajzi egységek és ezek változásai leképeződnek az ember „lelkében”. S ezek a lelki folyamatok azok, amelyek révén a politikai közösség kovácsolódik vagy szakad, amelyek révén meghúzódnak a szomszédság és az idegenség közötti határok. Az országhatárok változásai, a territóriumok elvesztése, a népcsoportok kényszerrel történő áttelepítése egyik földrajzi egységből a másikba éppúgy megrázzák az egyént, mint a szeretett személyek elvesztése, a súlyos családi és más konfliktusok. Az egyéni és közösségi identitás szorosan kapcsolódik a földrajzi tér leképeződéséhez. S természetesen fordítva is igaz, miszerint a lelki folyamatok változása révén másképpen értékelődnek a határok, megnőnek vagy lecsökkennek a földrajzi területekről való elképzelések és távolságok.³

Az utóbbi két évszázadban, de különösen a 20. sz.-ban Kelet-Közép-Európában Európa más szubrégióihoz viszonyítva rendkívüli mértékű és jelentőségű politikai földrajzi változások zajlottak, melyekben a régió talán legfontosabb jellegzetességét ragadhatjuk meg. Ezek a változások, melyeket alább jelzés szerűen konkretizálni fogok, egyaránt meghatározóak a térségben élő személyek, közösségek, kisebbségek, politikák és vallások számára. Azon túlmenően, hogy a régió lakosainak milliói nem abban az államban élnek, amelyben születtek, anélkül, hogy elköltöztek volna, továbbá az egyes államok politikáját alapvetően meghatározza a kisebbségekhez való sok esetben kiegyensúlyozatlan viszony, a régió gazdasági és politikai gondolkodását a többszörös és radikális geopolitikai változásokhoz fűződő traumák, mítoszok és szimbólumok.⁴

Az első világháborút követően régióinkban rendkívüli mértékű határváltozás sorozat vette kezdetét, amely ívét tekintve egészen a Krím félsziget Oroszországhoz való visszacsatolásáig tart, s ki tudja, milyen módon folytatódik tovább századunkban. A Versailles-i és Párizs-i szerződések Csehszlovákiát és Jugoszláviát hoztak létre, valamint visszaállították Lengyelország állami autonómiáját. Ugyanakkor Magyarország a környező államoknak kellett átadja területének két harmadát. A II. világháborút közvetlenül megelőzően Csehszlovákia megszűnt és létrejött az első önálló szlovák állam. A háborút követően a Szovjetunió foglalt

le közvetlenül és közvetve hatalmas európai területeket, kitolván határait nyugat felé a Baltikum országaira, valamint Ukrajnára. E radikális határváltozás-sorozat mellett számos kitelepítés, lakosságcsere és etnikai homogenizálás zajlott a régióban. Több mint tíz millió németet üldöztek el Közép-Európában eredeti lakhelyükről, mintegy másfél millió lengyelt Nyugat-Ukrajnából, Fehéroroszországból és Litvániából. Csehszlovákia 1930 és 1970 között 66%-ról 94%-ra növelte lakosságában a csehek és szlovákok arányát, amely az eredeti nemzetiségi összetétel egy harmadától „tisztította meg” az országot. Jugoszlávia szétesése és ezt követően a dél-balkáni térségben dúlt két háború következtében új államok keletkeztek, s mélyreható etnikai tisztogatások, egészen a boszniai tömegmészárlásokig bezárólag. 1999-ben új albán (muzulmán) többségű állam jött létre Koszovó néven. Ezek a tapasztalatok, s az ezekre történő folyamatos emlékeztetés olyan értelmezést követel, amely érzékeny erre a meghatározó társadalmi dimenzióra.

Teológiai hermeneutika

Emlékeztetve arra, amit a régióról megállapíthattunk, miszerint identitásának mélyén meghatározó módon a sebzettség tapasztalata van jelen, lehetőségünk nyílik egy teológiai szempont bevonásával a régió értelmezésének olyan megközelítéséhez érkezni, amely a társadalomtudományi megközelítésekben nem található meg. A fentiekben Joas kontingencia-elméletére utalva is megállapíthatjuk, hogy bár a háborúknak, népiértásoknak és további társadalmi tragédiáknak noetikus jelentőséget tulajdonít, vagyis olyan tapasztalatok szerzésének lehetőségét látatja bennük, melyek csak ilyen liminális szituációkban szerezhetők, azonban ezek a megfontolások nem mennek el odáig, hogy a régió identitásának lényegét látnák a történelmi és társadalmi sebzettségben, s erre építenének hermeneutikát és praxeológiát. Erre a teológiai források adnak lehetőséget. A János Evangélium szerint amikor Krisztus megjelent az apostoloknak, a történelmi Jézussal való azonosságát sebeivel igazolta. (Jn 20, 19-29) Ezt a metaforát az ősegyház teológiája és istentisztelete, mint a feltámadott közösségének fontos jegyét használta, majd a 13. sz.-ban Szent Bernát és Szent Ferenc révén egyre inkább a szenvedő Krisztussal való spirituális és emocionális együttérzés metaforájává vált, melynek különös igazolása a stigma ajándéka. A sebek révén azonosítható a keresztény vallás középpontjában álló isteni személy, a kereszténység gondolkodásának és még inkább hitének centrumában a megsebzett (beleértve minden további szenvedést) és feltámadt (beleértve a szenvedést vállaló és Isten erejéből túllépő) Krisztus áll.

³ Harald Wydra, „Elemente einer politischen Psychologie des Raumes in Osteuropa,“ in *Raumdeutungen:*

ein interdisziplinärer Blick auf das Phänomen Raum, hrsg. v. Sabiner Feiner (Lit, 2001), 113–49, 116.

⁴ *ebd.*, 115ff.

Erre a teológiai hermeneutikára alapozva a régió identitását jelentő sebzettségre nem mint a történelmi és nagyhatalmi igazságtalanságra vagy elfogadhatatlan sorscsapásra lehet tekinteni, hanem mint a régió identitásának centrális elemére, amelyből -- s nem amely nélkül -- építkezve lehetséges az adekvát értelmezés és cselekvés, a regionális ihletettséggű társadalomtudomány és teológia, valamint kontextushoz illő politika és pasztorális stratégia.

Aquinói Szent Tamás Jézus sebeit győzelmének jeleként értelmezi. Feltámadása után Jézus nem azért tartotta meg sebeit, mintha nem lett volna képes meggyógyítani azokat. Ezek a sebek nem deformálják a feltámadott testét és nem is gyöngeségének jelei. Ágostonra hivatkozva azt állítja, Jézus sebeit, majd később a mártírok sebei kitüntetések. Nem a gyöngeség, hanem az erő jelei. (V. ö. STh III q54, 4)

A Szent Tamás által felvetett értelmezés jellegzetesen keresztény, a elsősorban nem a privát kegyesség keretében fontos szemléleti alapállás. Sokkal inkább arra mutat rá, hogyan járulhatnak hozzá a keresztény hívők és közösségek a történelem társadalmi sebeinek értelmezéséhez. Az elszenvedett sebekre való emlékeztetés kultúrájában a sajátosan keresztény alapállás, amellyel az emlékezet megtisztítható és gyógyítható (II. János Pál), szembe fordul a bosszú illetve a jóvátétel logikájával. Helyette a régió más népeinek, közösségeinek sebeivel való közösségre alapoz, s ennek révén találja meg az együttműködés és az irgalom távlatait.

Erre utal Boldog II. János Pál pápa az inkvizíció tanulmányozására összehívott nemzetközi szimpózium résztvevőiehez intézett beszédében (1998. október 31-én), amikor kifejezte reményét, miszerint a „harmadik évezred küszöbén joggal remélhetjük, hogy a politikai felelősök és a népek – főként azok, amelyek drámai konfliktusokkal küzdenek, amelyeket gyűlölet és a gyakran régi keletű sebek emléke irányít – hallgassanak a bocsánat és a kiengesztelődés szellemére, melynek fő képviselője az egyház, és igyekezzenek nézeteltéréseiket az őszinte és nyílt párbeszéd eszközeivel megoldani.”

A keresztény hívek, de különösen a kisebb és nagyobb keresztény közösségek gazdag eszköztárral rendelkeznek a múlt sebeinek gyógyításában és a sebekkel fémjelzett régió közösségei és népei közötti kiengesztelődés és együttműködés munkálását tekintve. A közösségek különböző szintű hivatalos nyilatkozatai és állásfoglalásai, képviselőiknek a jelentős megemlékezések alkalmával a nyilvánosság előtt mondott beszédei, a nemzeti és nemzetközi szakmai bizottságokban való aktív részvétel, a keresztény és nemzeti szimbólumok és jelképek kritikus használata stb. Mindezek olyan eszközök, melyekkel élve a kollektív sebek értelemmel tölthetők meg és gyógyíthatók.

(2015.)

BARCZA BARNA

AZ EMBERHALÁSZ ÖNVIZSGÁLATA (2.)

AZ AKTÍV MAGÁNY LEHETŐSÉGEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

„Jézus...felment a hegyre egymagában imádkozni”
(Mt 14,23)

Válság-szituációkba Jézus is belekerült. Más eredmény jött ki munkájából, mint amit szándékol. A kommunikációs nehézségek egy fajtája ez: mást értenek ki szavaiból, tetteiből, mint amit ő akar. Az isteni terv és az emberi szabadság ütközésének konfliktusáról van szó. A legjobbat akarva sem lehet kiszámítani az eredményt - ilyen az emberhalász munkája. Csupa kockázat, csupa lehetőség, csupa meglepetés. Nagy rugalmasságot követel Jézustól is, tőlünk is.

Az Isten Országa tanítását a kenyércsoda a nép tudatában evilági országgá degradálta. Az evilági jólét kívánása oly elemi erejű, hogy nyomban eltéríti a még zsenge tanítást a szeretet hatalmáról. A kudarc pedig Jézust elemi erővel sodorja az Atyához. Az nyilvánvaló előttünk, hogy a kudarcnak nem Jézus az oka, hanem Jézus tanításának és az emberi szabadságnak a találkozása.

Mivel a felzaklatott Jézus néhány óra alatt átalakul, eligazodik, megnyugszik, feltöltődik a hegy magasán, ezért már első pillantásra valami csodálatos műhelynek gondolhatjuk a hegytetői magányt.

Magunkra tekintve pedig egészen nyilvánvaló, hogy alig ismerjük a magány lehetőségeit. Egyrészt nem is gondoltuk át, hogy mi mindenre használható, másrészt alig akad közöttünk valaki, aki ezekkel a lehetőségekkel rendszeresen élne is. Érdemes tehát áttekintenünk.

1. A hegy, mint jelkép távolságtatás a kifelé figyeléstől
Jelképezi a dolgok fölé emelkedést, a felülről átfogóan való nézést: azaz a „látást”. Konkrétan azonban a hegy távolságtartást jelent. Távolságtartást:

- Az eseményektől. Itt elsősorban a velünk megtörtént vagy velünk kapcsolatos eseményekre kell gondolnunk, amelyek dübörgő realitással követelik figyelmünket.
- Az információ-özöntől. Annyira záporoznak ránk az információk, hogy már képtelenek vagyunk ezeket feldolgozni, megemészteni. Korunk embere egy nap több információt kap, mint régen hónapok során.
- A zajtól. A természetes embertől a mai zajban-élő emberig sokkal rövidebb volt a fejlődés útja, semhogy szervezetünk károsodás nélkül alkalmazkodhatott volna a megnövekedett zajszinthez.
- Az élményektől. A minket ért hatásokra különbözőképpen reagálunk. Egyeseket csak periférikusan érzékelünk, másokat intenzíven átélünk. Ám eme élmények mindig külső hatások következményei. Közben sajnos nincsenek belső történeteket kísérő élményeink.
- A feladatoktól. Egy sereg dolgot kell megoldanunk,